

משפחת אפרים (פרי) ורבקה (בז'י) לבקוביץ

האב(המתיישב)	האם(המתיישבת)	
אפרים-פרי (בן יצחק אייזיק והינדה)	רבקה- בז'י (בת יצחק יהודה וייזר וחיה שרה)	שם
1918	1915	תאריך לידה
פלשב טקש צ'כוסלובקיה	אימרג ברהוב (ImregBrehov) צ'כוסלובקיה	מקום הלידה
1.1.1949 באנייה		תאריך העלייה
יוני 1946		שנת הנשואים
1.1949		שנת הגעה לישוב
26.9.1980	5.1.1992	תאריך פטירה

הילדים:

יוסי – 11.3.1956

יצחק – 18.8.1950

שרה – 17.5.1947

שרה, יצחק ויוסי שנות ה-60

נרשם ע"י נעמי הוכברג מפי שרה (לבקוביץ) בומרנד 2025

מספרת הבת שרה:

אבי ואמי נולדו שניהם במזרח סלובקיה בשני כפרים שאינם מרוחקים האחד מן השני, אבל נסיבות פגישתם אינם רגילים כלל. אמי נולדה בכפר אימרג ברהוב (ImregBrehov) שהעיר הקרובה אליו היא (טרבישוב (Trebíšov), עיר בת כמה אלפי תושבים. אבי נולד בכפר ששמו פֶּלֶשֶׁב טֶקֶש (כיום וישנוב – פלטו). העיר הקרובה ביותר לכפר היא קושיצה.

אמי, רבקה (בז'י) וייזר, נולדה בשנת 1915, בתקופת מלחמת העולם הראשונה, בכפר אימרג ברהוב, לא רחוק מן הגבול ההונגרי. עד מלחמת העולם הראשונה הייתה סלובקיה חלק של ממלכת הונגריה שהייתה שייכת לאימפריה האוסטרו הונגרית ולכן גם כיום שם הכפר כולל את שמו ההונגרי - אימרג. בכפר היו 5-6 משפחות יהודיות והיחסים עם משפחות השכנים היו מצוינים. אמי הלכה לבית הספר בכפר יחד עם ילדי המשפחות הנוצריות וחברותיה הטובות לא היו יהודיות דווקא. המשפחה הייתה שומרת מצוות ולבית הכנסת הלכו בכפר סמוך. בבית דיברו הונגרית ואמי לא ידעה כלל יידיש. אבי אמי, יצחק יהודה, עסק במסחר, אמה, חיה שרה, הייתה עקרת בית. חיה שרה, שעל שמה אני נקראת, התחתנה צעירה מאד, בערך בת 16, עם בעלה שהיה מבוגר ממנה ב-15-16 שנים. היו להם 8 ילדים, 4 בנות ו-4 בנים. כולם גרו בבית בן 3 חדרים ואמי תיארה לנו איך ישנו כולם בצפיפות "ראש מול רגליים".

למרות הפרש הגילים שררה בין סבתי וסבי אהבה גדולה. עוד לפני שפרצה מלחמת העולם השנייה סבי נפטר ובזמן שקמו מן השבעה, אמרה סבתי "אני לא יכולה לחיות בלעדיו" התמוטטה ומתה.

האחים והאחיות נשארו לגור בכפר בבית ההורים. הבנים המשיכו את עסקי המסחר של אביהם. אמי הייתה תופרת. אינני יודעת מה היה המקצוע של אחיות אמי המבוגרות ממנה - מרצה (1900), בלה (1903) וגיזי (1906). הבנים היו אדולף, כנראה הבכור, מוריץ (משה) (1909), ארנה (יעקב) (1912), וזולי (1918).

האזור היה חלק מצ'כוסלובקיה שקמה אחרי מלחמת העולם הראשונה ועבר לשליטת הונגריה עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה בעקבות הסכם מינכן בנובמבר 1938. חוקי הגזע נכנסו לתוקף והבנים מוריץ וארנה נשלחו למחנות עבודה בגבול הרוסי. אדולף, זולי והבנות נשארו בבית ומאוחר יותר נשלחו למחנה ריכוז מוקף גדרות לא רחוק מן הכפר. אחת השכנות הטובות הייתה נוסעת לשם בסוס ועגלה ומגניבה להם אוכל דרך הגדר, למרות שאם הייתה נתפסת ברור שהייתה נענשת. היא גם לקחה מאמא את התכשיטים שלקחה אתה למחנה והסתירה אותם בתוך קופסה עגולה של משחת שיניים, דומה לקופסאות של משחת נעליים בהן אנחנו משתמשים עד היום. בהמשך נשלחו ארבע האחיות ושני האחים לאושוויץ. אמא סיפרה לי שעבדה במטבח והייתה מגניבה לאחיותיה קליפות תפוחי אדמה שהחביאה בשמלתה.

עם התקדמות הצבא האדום הגיעו האחיות מאושוויץ לברגן בלזן שם מצאו את מותן כל אחיותיה של אמא [עפ"י דפי עד שמלאה גיסתן לאה וייזר בשנת 1999]. גם אדולף וזולי לא שרדו את אושוויץ ונפטרו מיד בסיום המלחמה. אדולף נפטר ממחלת הטיפוס שנדבק בה כשטיפל בחברו. החבר הבריא אבל אדולף נפטר מן המחלה. זולי נרצח בתום המלחמה. כשהודיעו על שחרור המחנה אושוויץ הוא רץ לכוון הגדר והשומרים ירו בו. רק אמי מכל אחיותיה שרדה את מחנה הריכוז.

אחרי המלחמה חזרו לביתם בכפר אמי ושני אחיה מוריץ וארנה אשר שרדו את תנאי החיים הקשים - הרעב, המחלות ועבודת הפרך - במחנות העבודה. הבית נהרס בחלקו בתקופת המלחמה, אך השכנים הטובים קיבלו אותם בשמחה ודאגו לאמא שחזרה רזה וחולה בדלקת ריאות קשה. הם משחו את החזה שלה בשומן חזיר והאכילו אותה במרק בשר, בטוח שזה לא היה עוף. הם התנצלו בפניה כי ידעו את יחסם של יהודים לחזיר, אבל בזמן חירום מותר גם לעבור על המצוות. השכנים החזירו לשורדים את שמיכות הפוך וחפצי בית אחרים ששמרו עבורם ואמא קיבלה את התכשיטים ששמרה עבורה השכנה הטובה.

אבי, אפרים (פרי) לבקוביץ נולד ב-1918 בסלובקיה במקום ששמו פֶּלְשֶׁב טְקֶש (כיום וישנוב - פלטו). העיר הקרובה ביותר לכפר הייתה קושיצה. בבית אבא דיברו סלובקית ולא דיברו יידיש כלל. אמו נפטרה כשהיה ילד בן 9-10. היא כבר הייתה אישה שנייה לאביו. היו בערך שבעה ילדים מן האישה הראשונה ומן האישה השנייה נולדו 4 ילדים. אחת מ-4 הילדים היא חנה פריד שהתיישבה במושב עם הקמתו. שני הילדים הנוספים, בני וארנו (ארנסט) הגרו לארה"ב עוד לפני המלחמה. גם ילדי האישה הראשונה היגרו רובם לארה"ב לפני פרוץ המלחמה.

אבא הגיע לאותו מחנה עבודה בו היו האחים משה ויעקב וייזר. אחרי המלחמה חזר לקושיצה. אחי אמי יזמו את השידוך והחתונה נערכה בכפרה של אימא ביוני 1946. כל השכנים עזרו בארגון המסיבה והכינו את הכיבוד. אחרי החתונה עברו הורי לגור בקושיצה. הקשר עם השכנים הטובים והביקורים הרבים בכפרה של אמא נמשך עד העלייה ארצה.

העלייה לארץ

נולדתי ב-17.5.1947. בתעודת הלידה אני רשומה בשמי ההונגרי מרתה וכך אני רשומה בדרכון הסלובקי שהוצאתי. במושב הכירו אותי כולם בשם מרתושקה. קיבלתי גם את השם שרה הינדה - שרה על שם אם אמי והינדה על שם אם אבי.

הגענו לארץ באנייה ב-1.1.1949. המשפחה הגיעה לבית עולים בחדרה. אבי הוא אחד מחמישים האנשים המופיעים ברשימת החברים והמועמדים באיגזים. הוא רשום כנשוי, אב לילד, אני כמובן, שמשלח ידו הוא איכר וקצב. באותה רשימה מופיעים גם גיסו, אחיי אשתו, יעקב וייזר שכבר היה נשוי ללאה (לנקה) לבית גרינברגר, ומשה וייזר שעדיין היה רווק - שניהם רשומים כאיכרים - ושמואל גרינברגר, אחיה של לאה, נשוי ואב לילד, חייט. בני משפחה נוספים הגיעו למושב בשנת היווסדו: הזוג שיינוירט, אמו של שמואל גרינברגר ובעלה השני מאטס, אלכסנדר, אחיו הצעיר הרווק של שמואל שאיבד את עינו במלחמת השחרור, ואחות אבי, חנה, ובעלה אהרון פריד עם בנם אליעזר יליד 1948.

המשפחה הגדולה

משפחתנו הגיעה ראשונה למושב ובעקבותינו הגיעו הדודים משני הצדדים – אָחִי אמי יעקב ומשה, ואחות אבי חנה (אוני) פריד ויתר הנספחים. הם היו חמולה גדולה – נודג' צ'ולאד (משפחה גדולה בהונגרית), ושיתפו פעולה גם בענייני המשק.

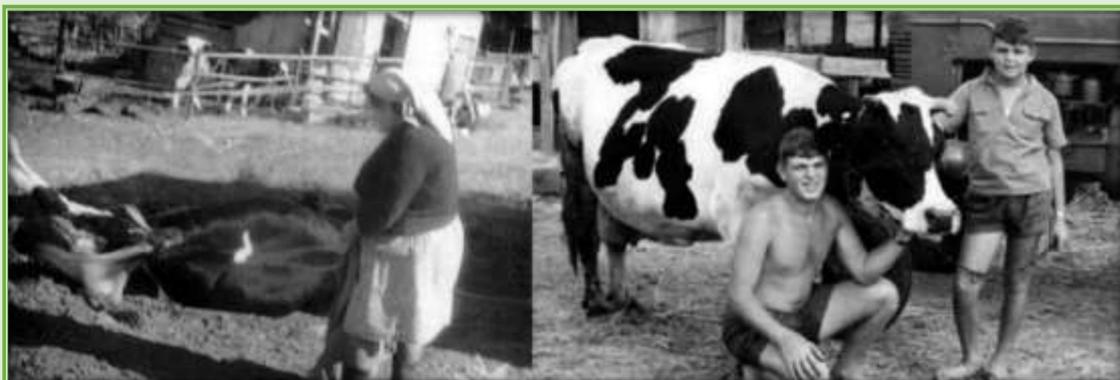
המתיישבים גרו בבתי הכפר הערבי איגזים. גרנו בבית ערבי בעל שתי קומות בחצר משותפת לנו ולשכנים נוספים. בן גילי אברומי קליין היה אחד השכנים ובחצר הייתה באר מים. אנחנו הילדים אהבנו להשליך לבאר אבנים ולהקשיב לרעש של האבנים הנופלות.

הבית נמצא במגרש שהיום הוא המשק של בְּרָאוֹן, ומשפחת פריד גרה סמוך אלינו והתחלקנו אתם בפרד. האחים ויזר שחלקו ביניהם פרד גרו במקום שהיום נמצא בו המשק של לייבוביץ ואחר כך עברו לבית שנמצא במקום בו עומדת היום הצרכנייה. משק החי שלנו כלל תרנגולות.

גרנו בקומה השנייה של הבניין ובקומה הראשונה גרו התרנגולות. הוריי גידלו בוטנים וכשהיו אוספים את השיחים היבשים עם תרמילי הבוטנים היו עורמים אותם בערמה גדולה ליד הבית. הערמה הגבוהה הגיע עד לקומה העליונה ואני יחד עם אחי יצחק היינו קופצים מן החלונות ונוחתים על הערמה הגבוהה. יצחק נולד ב-1950 כשעדיין התגוררנו בבית הערבי והוא נקרא על שם הסבים משני הצדדים.

שרה והמשפחה 1959

בראשית שנות החמישים עברו המתישבים לאט לאט לבתים שנבנו על ידי הסוכנות. רק כשעברנו לבית הסוכנות ב-1955 בערך, נוספה למשק גם רפת עם 4 פרות. בסלובקיה משפחת אמא סחרה בבקר והם החזיקו פרות. אחי יוסי נולד ב-1956 כשכבר גרנו בבית הסוכנות והוא גר בו עד היום. כשיוסי נולד כבר הייתי בת 9 והרגשתי כאילו הוא שייך רק לי. ביום בו אמא חזרה במונית שחורה עם התינוק ברחתי הביתה מבית הספר. כל הזמן רציתי לטפל בו ולהאכיל אותו. בהמשך חלקתי אתו חדר.

בז' ליד פרה ממליטה

רפת לבקוביץ - יוסי ויצחק

אבא שלי היה טרקטוריסט ועבד בשדות של כל המתיישבים עם הטרקטור של המושב. הוא היה חורש את השדות ביום והרבה פעמים בלילות כדי להספיק להכין את האדמה לזריעה. הייתי ילדה שובבה ובגיל 7 או 8, כשעדיין גרנו בבית הערבי, החלטתי לנהוג בטרקטור מביתנו לכיוון הצרכנייה במורד הרחוב. אבא שלי רדף אחרי הטרקטור ועצר את הטרקטור כשלחץ על המעצור בידו. אני קיבלתי פליק שבהחלט הגיע לי. כשגדלתי הייתי עוזרת להוריי בשדה ובבית. עם אבי הייתי יוצאת לשדה לעזור בעשיית חבילות חציר. וכל זה בגיל 13 אחרי ביה"ס. אני הייתי נוהגת בטרקטור ואבי אוסף את החיטה וזורק לקומביין.

השפה השלטת במושב הייתה הונגרית. דיברו בה כלשון אם ילידי הונגריה, וגם חלק מילידי סלובקיה שעד מלחמת העולם הראשונה הייתה חלק מן האימפריה האוסטרו הונגרית, כמו בני משפחת אמי. היו גם ילידי סלובקיה שלמדו את השפה אחרי שסלובקיה עברה לשליטת הונגריה ב-1938 והם גויסו לפלוגות עבודות הכפייה של הצבא ההונגרי, כמו אבי, וכאלה שנלקחו למחנות ריכוז ולמדו את השפה מחבריהם למחנה. היתר למדו את השפה אחרי שהגיעו למושב, מן השכנים.

אבי ששפת אמו הייתה סלובקית, למד הונגרית בתקופת המלחמה ויידיש למד כבר במושב. עם אחותו חנה פריד אבי נהג לדבר בסלובקית. כל חייהם הורי דיברו ביניהם בהונגרית וגם אנחנו הילדים דיברנו הונגרית שוטפת.

מסלול הלימודים

וממשיכה לספר שרה: ביקרתי בגן בכרם מהר"ל, ששכן בבית ערבי לא רחוק מן הבית בו גרנו, במקום בו נפגשים היום רחוב התל ורחוב גבעת הגן הנקרא על שמו. לא רציתי ללכת לגן. היו לו שני פתחים, אבא הכניס אותי בדלת הקדמית והשאיר אותי שם ואני ברחתי מן הדלת האחורית. בחצר הגן גידלנו גינת ירקות ובעיקר אהבתי את פינת הבובות. חבריי לגן היו הבנות אולגה קמינר (כיום אילנה פרוכטר), בת שבע מרקוביץ ז"ל ופסי אנגלמן והבנים ג'ורי יעקבוביץ, דוד הייזלר ז"ל ואברומי קליין.

אני זוכרת את היום הראשון של כיתה א' כשכל הילדים צולמו עולים במדרגות בית הספר. בית הספר היה במבנה שנבנה בתקופת המנדט הבריטי ושימש כבית הספר לילדי הכפר איגזים. למדתי שם עד כיתה ג'.

המורה זאב רם עם כיתה ב'

משמאל לימין

עומדים: - אברהם (מילן) קראוס, יעקב קסלר, שרה, אילנה קמינר, פסי אנגלמן, - צבי פלדמן, -

- חנה הנדלר, שלום ברקוביץ, רחל וייס, אברהם קליין, לאה קירשברון, בת שבע מרקוביץ, טומי כץ, דוד הייזלר

בהמשך למדו שרה ואחיה בבתי הספר האזוריים של המועצה חוף הכרמל.

שרה והוריה

שלושת בני משפחת לבקוביץ בנו את ביתם בכרם מהר"ל, גידלו בו את משפחותיהם ועסקו בחקלאות. שרה עבדה שנים רבות יחד עם הגנת חוה נמר בגן הילדים במושב עופר. לאחר פטירתו של אפרים (פרי) ז"ל המשיכה בזי לגור עם בנה יוסי ומשפחתו עד פטירתה. גם חלק מבני הדור השלישי נשארו לחיות בכרם מהר"ל והם פעילים בחיי החברה והתרבות של הקהילה.

כנס ילדי שנות ה-50 – 7.2023

הדור השלישי

